

4. Դուռնի Մանկան սկսաւ հրատարակուիլ Ն. Պէրպլերեանէ, որուն Բաւարական Մանկանց ծաւնօթ պատկերազարդութիւնն որ եօթը տարի է կը հրատարակուի որ մանկանց համար եւ մեծ արդիւնք ու համակրութիւն գտած էր ամենէն, անցեալ տարի խափանուեցաւ: Կ. Պոլսոյ Դուռնի զանաւորութիւնն արտօնատերն՝ Ա. Սաքայեան, արտօնատեր է նաեւ Դուռնի Մանկանցի: Այս թերթին յաջողութիւնն ապահով է, քանի որ Բաւարական Մանկանցն ուղղութիւնն ու բովանդակութիւնն ունի, եւ նոյնին Բ. Շրքանն է: Ուրախ ենք որ մանկունք գտան վերատին իրենց բուրաստանը:

5. Սաբահաթի, Նիւ-Եորքի ամսագրութիւնն այս տարւոյ փետրուարին սկսաւ հրատարակուիլ Հոնդիսի գիրքով, բայց երկու թուղթ է միայն եւ եռիշնան. ընդարձակութիւն յաջողութիւնն կախում ունի: Սաբահաթի անցեալ տարւոյ Սեպտեմբերին դարբերալ Արեւմտեան իւր շարունակութիւն կը նկատուի: Սոյն թերթն իբրեւ տեղական թերթ կը բովանդակէ տեղական լրեր եւ Կ. Պոլսոյ ազգային լրերէն՝ քաղաւ: Լիւուի յաջողութիւն կը մարդենք նոր թերթին:

Հ. Գ. Գ.

ԲԱՐՈՅԵՐԵՆ

ՆԱՅ ՈՒ ԺԵՓԻՉ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՐԱՆԱՆԵՐԷՆ ՎԵՊ ՄԷ

5. Ֆարնիտրիտիոյ յորատանը:

(Հարաւան-Բիւն)

Պահերեցն այս խօսքերն ըսելէն ետեւ, ակամայ տեղէն վեր ցաղեց: Սակախի մի կըած հասկն՝ ուղղորդ կանգնեցաւ, աչքն սկսաւ փայլիլ, եւ արագ ու որոշ շարժմանքներով սկսաւ քալել: Գլուխդ պահածան էր: Ինչն ալ պաղտութեամբ ու հանդարտութեամբ օտք ելաւ:

«Հաս կը ցալիմ, Տեր դահերեց, ըսաւ, որ ազգաբարձութիւնն բարեկամ մը որտեղ մէջ լաւագոյն ընդունելութիւն չգտաւ: Գոնայ այս եղաւ որ զգահերեցն ծանշալու արժանի եղայ: Ըսիք որ ամենեւին բանէ մ'ակնածութիւն չէք ընէք: Լաւ է, զայս իբրեւ կանոն պիտի պահեմ միաբն: Միաբ բարեաւ Դ»:

Գլուխդ պաղտաբարձութեամբ ծռելով կ'ուղեր երթալ. բայց կարծիւ առջնէն անցաւ եւ ծամբան կորեց:

«Բայց չեմ ուզեր որ դուն այսպէս բաժնուի ինձմէ: Չեմ կրնար երթալդ տունել եւ մտածել որ դուն ալ ան սպանողաց խմբին վերաբերիս, առիդ կ'աղանջտէրութիւնն հռոմեական եւ ապետաց

բռնած ընթացքով երանիկ ընել. քեզի ցուցած կերպարանք՝ պտորտաց կերպարանքն էր եւ ոչ թէ իմ միտութեանս: Գլուխդ, տես այս ձիւնազայն սպիտակ մաշեք. դեռ հազիւ յիսուն տարուան եմ: Այրական հասակիս աշխույժ ժամանակներն այս գահերեցութեան բեռը վրաս առած ատեն, ածխոյ պէս սեւ էին մաշեքս: Գիտես դուն ալ, թէ շուայաւորութեամբ ու զեղիւթեմբ անցած փշշրներն չճերմկացին զատիքը, այլ զիս ընկճող բռնա եւ իրենց բախտն ինձի յանձնող մեկուկէս միլիոն մարդկան բարորութեան հոգն: Բարդ զօրութեամբ եւ օգնութեամբն Աստուծոյ աշխատեցաւ. անոնց քնացած ժամանակ եւ հսկեցի, բովանդակ երկրին բարորութիւնն զարգացած ատեն՝ իմ շահս եղաւ միայն այս աշխարհալ զագաթն: Ազատութիւնն առանց բռնաբարելու թող տուի, եւ ինձի մատուցուած պատիւներուն ձեռքս չըկնցուցի: Տիմայ ալ երկրին ազատութիւնն կը պաշտպանեմ ընդդէմ թշնամաց եւ բարեկամաց. եթէ մեռնիմ՝ այս ազատութիւնն պաշտպանելով կը մեռնիմ, եւ հայրենեացս համար թափած արիւնն Աստուած պիտի օրհնէ, որպէս զի ազատութեան զարգացուցիչ դեղ բլլայ»:

Նա մարդասպան չեմ, կրկնեց Գլուխդդ սաստիկութեամբ, իմ որոյս դէմ զոհ հազներկու հարկաւորութիւն չունիս: Եթէ այլազգ պիտի չկարենամ հայրենիքս ձեռքբեր ազատել, հրացանն կ'առնուի եւ լեւ կ'ապաւնիմ: Կիտի յորդորեմ ամեն ազատամիտներն, որ գան մեր դրօշներուն տակ ժողովուին. եւ թող ան առեն ազատութեան Ողբն ուղղէ դէպ ի հոն յաղթութիւնն, ուր մեր դրօշներուն ծփալն կը տանէ: Մի խաբարի, Վարդա, մի խաբարի, ըսաւ աւելի եռանդեմբ եւ քայլ մը դահերեցուն մտտենալով՝ հայրենեաց ազատութիւն չէ ան ազատութիւնն որով դուն մահճ զարգարել կ'ուզես: Գերեզմանիդ ուխտադնացութեան եկողներն Սպարապետին եւ Բրուտոսին մարդիկ պիտի չըլլան. աստուածանալով՝ կրճաւորաց լավ փնտռէ, որոնց համար միայն աշխատեցար, եւ որոնց՝ ժառանգատի շնչէն աւելի զգուցիլ է ազատութեան շունչն: Եթէ մեռնիմ՝ ոչ թէ ազատութեան, այլ կաթողիկէականութեան համար կը մեռնիս: Դ

«Աստուած գիտէ, որ ես ինք զինքս իւր մարտիրոսաց արմատներէնուն անորժան կը համարիմ. բայց եթէ իւր թշնամիներն զայն կը շորհնին ինձի, պատրաստ եմ շորհնալուցութեամբ անորժան ձեռացս մէջ ընդունելու: Գոնա, Գլուխդդ, զնա ընէ ամենուն թէ կարծիս Գործոյ՝ Իգուստոսի հասարակապետութեան գահերեց բլլալու բնաւ բազմաթիւ չի զգար. ըսէ որ իւր կենաց վերջին օրերն հանգիստ եւ խաղաղ անցընեցաւ համար շատ սիրով իւր ընտանեաց ծոցն քաշալով կ'ուզէ. բայց ըսէ միանգամայն որ իւր հաւատարմ համար արիւնն թափելու պատրաստ է, եւ թէ կ'օրհնէ զԱստուած՝ եթէ իւր անուան համար զոհ մատուցու շորհնին ընէ իրենն: Դ

«Վարդա, գոնեց Գլուխդդ որոտայլ փղթմամբ ձեռքը բռնելով, կը յարգուէ եւ կը սիրուէ զքեզ: Գուն մեծանն ես, բայց այս երկրին ազատութեան համար չափազանց մեծանն ես: Հրաւ

ժարէ այս ընտրութիւնն. Կերաշխաւորման քեզի որ վարչութեան կերպը փոխելով ժողովրդեան բարօրութիւնն չի փոխուիր: »

« Ո՛վ բարեմիտ սիրահար, դուն զիս չես մոռցնիր, գիտան, այս քու գործքդ չէ: Ես ալ զլուրդ չեմ կորէր, այս ալ իմ գործքս չէ: Երանի՛ թէ բարեակամացդ լաւ ծանօթայիր: Հոս խոստովանեց չկայ: Եթէ ժողովուրդը զիս կանչէ՝ անոր ձայնին պիտի հետեւիմ: Եւ եթէ ասոր համար մարգապապաներու ըլլալին կուրծքիս վրայ շողայ պարթոս կատարած զաւաճմանը իր մեղսիմ: Եւ կը յուսամ, որ Աստուած ինծի զօրութիւն կու տայ աշխարհէն չելած՝ սպաննողացս ներելու: Վասն զի անդին աստեղութիւն եւ վրէժխնդրութիւն կը դադրէ: »

« Միտա բաւեալ, Գարեթի: »

Գոլանդոյ ալ երկոյն չկեցաւ, այլ արագութեամբ նախասրահէն անցնելով՝ խցէն դուրս ցատկեց առանց զնիմենէն տեսնելու, որ ապշած ետեւէն իր նայէր: Խորքը խոնկեւն գահճերէն ունեակ մտաւ: Եւ զինքը մասածմանց մէջ ընկղման դառաւ: Խիմենէն շարժում մ'անդամ ընելու չէր համարձակիր:

Աճը՛նպէս գահէնէն վեր նայեցաւ: Եւ իւր լրբար պաշտօնական փայտէն. « Հա՛, դուն ես, խիմենէն: Ըստ փափակ ձայնով մը, եւ երբեք լուսադուռեցաւ: Հէնք հիմալ մահուանս դատաւիճիւն բերին ինձի: Ես ալ երկնից հետ հաշիւս կարգաւորելու զգարած եի: »

« Զմայրիկս բռնճ, Գոլանդոյ մարդասպաներու կորցէն չէ: Խոսայ թէ ինչպէս խռոված դուրս ելաւ, եւ այսերուն վրային արտասուաց կաթիլ մը սրբեց: Ծուռը դարձ կ'աղաւթէ, Տէր գահէնէն, Զինչէ՛ք այն մարդասպաններու խռովման թողճէ մէկդի ան օրէքներն՝ որոնցմով ձեռուռնիդ կը կապէք եւ թշնամիք իբրեւ պատուար կը գործածեն, մինչեւ որ դաշնայն ձեր սիրտը սկնէ: »

« Ո՛րք ել, սոր ել, շուղբորթ, հրամայեց գահէնէն. ինչ իրաւամբ տասր տարի օրէքներն ձերք առի, եթէ տանումէկերորդ տարին զանոնք ջնջեմ: Արտասուաց կաթիլ մը սրբեց, կ'ըսէս: Ստոյգ կ'ըսեմ, այս կաթիլին, զոր ծածկել կը ջանար, աշխարհիս առիւնը խօսած ամէն խօսքերէն աւելի կը վայէ անոր քնշմարտ ըլլալուն: — Գուրսն մի՛ կայ, գուռը բացուեցաւ, խիմենէն, դնա՛ նայէ: »

Պաշտօնական վերադարձը վեր վերցունէ եւ սրահէ նայեցաւ: « Ծերեկուտի գահէնէն Ուսփայէլ Սահեղ է: »

« Թող ներս հրամայէ, իրեն հետ գործ ունիմ: շատ երկայն պիտի տեսէ, եւ քեզի պատահարաւորութիւն պիտի չունենամ: Գնա՛, պատը կանուխ արձակուած ես: Կեցիր, մոռցայ: Տօլորիդային ունեցած սիրովը նկատմամբ գոթախաբար բան մը չըլլացայ խօսիլ: անդամ մը միայն անոր վրայ սկսանք խօսիլ: Բայց առանց միտ դնելու խօսակցութիւնն ուրիշ բանի գարձան: Ո՛վ դիտէ, թերեւ Գոլանդոյին հոս թիպած արտասուքն զինքը դարձեալ հոս կը բերէ, ան տանն քու գործքդ առիւ բանս կ'ըլլայ: »

Այս միջոյին ծերակուտի գահէնէն ներս մտաւ: Խիմենէն ծագեցաւ եւ խցէն դուրս եկաւ:

Գահէնէն իբրեւ թէ ամենէն բան մը հանդիպած ըլլայ՝ սկսաւ մեծ աղեկցութիւն ունեցող պաշտօնէն հեռո՛ հանդարտ կերպով իմացաւորայի հեղեղատին նորոգութեան վրայ խօսիլ:

6. Միայն եւ դրաստը:

Գոլանդոյ տուն գալուն պէ՛ս կ'ընէ հետ տեսնուեցաւ: Քանի եւ խօսքով պատմեց իրեն Տօլորիդայի վրայ լսածներն, թէ սիրտը մեկուս մը պարգեւած է, որուն թէեւ անուշը չի դիտեր, բայց բաւական հիմ ունի համարելու թէ Կարօնի եւ ռանգուն կողմնակիցներէն եւ պաշտօնակալ ըլլայ: Ամուսնոյն յայտնեց թէ այս յարաբերութիւնն իւր դիտաւորութեանց յարմար չէ, եւ թէ անկարելի է, որ առանց ժողովութեան եղած ըլլայ: Երբոր ամուսինն՝ այս բանին տեղեկութիւն չունենալ յայտնեց, Գոլանդոյ՝ իւր ամուսնոյն լաւ հակոգութիւն եւ մատգործութիւն ըլլած ըլլալն երեսը զարկաւ: Ասոր վրայ Տօննա՛ իզպպէլս պատասխան տուաւ, որ գտտեր գատարարութիւնն ինչպէս մօր՝ նոյնպէս հօր ալ պարտքն է, եւ թէ իւր բաժնեւորուն սրբալի ճշմարիտ ըլլալուն վրայ գաւառատան չի կրնար բնէ:

Գոլանդոյ խօսակցութիւն յառաջ տանելու կամք չունէր: Մորենոյն յայտնի խօսքերուն ծանրութիւնը գեւ կը զգար, եւ յապաղային իւր բռնելու ընթացքին վրայ մասած է, եւ որոշում ընել կ'ուզէր: Գահէնէն ինքն ինքն լիովին ծանցած էր: Անոր սրամտութիւնը, հաստատութիւնն անտարտ վարքն աչքին առջեւ էին: Չայս ամենայն տեսնելով՝ Գոլանդոյ ինքն իրեն հետ իր կուռէր: Վասն զի իր տեսականութն բոլորովին տարբեր գաղափարաց տեր անձն էր վրայ՝ այս ամէն յատկութիւններն տեսնելն այնչափ աւելի զարհուրելի կերեալ իրեն, որչափ որ չէր կրնար իւր դրուատիքն զանալ:

Այս բանը սիրտը կը յուզէր, եւ ուզած էր քանի մը խօսքով Տօլորիդայի նկատմամբ գահէնէն լսածներն ամուսնոյն յայտնել: Այնուհետեւ իւր գրասենեակը քաշուեցաւ եւ հրամայեց, որ զինքը չվճգային եւ գուռը ներսէն կզգայ:

Բայց Տօննա իզպպէլս ամուսնոյն պէս խռովեալ պատմաւ չունէր, անոր համար Էնրիքէզին խօսքերն իւր վրայ մեծ աղեկցութիւն ըրին: Հաջեւ թէ Տօլորիդա չըլապայտութիւնն եւս գարձած եւ ձիավարութեան հաշուստն փոխած էր, մայրը սկսաւ հետք խօսիլ:

« Չեմ ուրանար, ըստ Տօլորիդա: արտի վրայ ազատ արարաւորութիւն ըրի: Վասն զի, սիրելի մայր, սիրտս իմն է: »

Տօննա իզպպէլս՝ իւր գտտեր այս բացատրութեան վրայ թէթեւ ե ծիծաղեց չիրգա բռնել: Սակայն Ամերիկէն տիրող կարծեաց համեմատ այս պատասխանն այնչափ տարօրինակ չընեցաւ իրեն՝ որչափ որ մեզի կ'ընայ: Տօլորիդա այս կարծեաց մէջ սնած ըլլալով, ասոր համեմատ ալ իւր արտին վրայ արտաբերութիւն ըրած էր: Ստոյգ է՝ նոյն ժամանակն ընալապական յարաբերութիւններն ընտելութեան տեսած էր, բայց սիրտ աշուրնեցով կը քննէր: Խիմենէնի մը տահն եւ ոչ բռնեց փնտիւր հոգ կ'ը-

նէր. ստոյն իւր առկէն արժէք չունէին: խիմէնէն ըստ սանայն ընդարձակութեան բառին՝ այր մըն էր. այսպէս ծանցած էր զինքն, եւ այս բառակոն էր իրեն:

«Ասոր վրայ ո՞վ կրնայ տարակուսել, որդեակ, կրկնեց Տոննա իրապէս ժպտելով. բայց կարծեմ չես ուրանար, որ ծնողքդ այլ այս սրտիդ վրայ մտածելու իրաւունք ունենաւ. մանաւանդ թէ կրնամ բռնել՝ որ սրտի միտութեանց վրայ իրենց ալ սրտ չիւն ազդեցութիւն ընելու իրաւունք ունին, անոնք իրքը գործագրուելու հասնելէն յտառլն»

«Այո, սիրելի մայր, շնորհակալութեամբ կը ծաննամք քու եւ Տորո առ իս ցուցած սէրն: Ասանց ձեզի ինչ կ'ըլլայի. անկէկ մը՝ զոր եթէ է գուցէ մշակած ըլլայիք, ծամբուն վրայ շատանք բացած կ'ըլլաւ»

«Տօլորդա, այս խօսքերդ ուրախութեամբ կը ըսեմ, բայց ստանք ո՞չ այս ծանրակշիւ ինչորոյն մէջ գործելու եղանակիդ, եւ ո՞չ ալ քիչ մը յտառլ գործածած յանգուլճն բացատրութիւններուդ կը համապատասխանեն»:

«Ինչ կ'ըսես, մայր, ինչ կ'ըսես, հարցուց Տօլորդա հետաքրքրութեամբ, եւ ցած մտնակ մը բերաւ եւ մօրն ոտից քովը նստաւ: Ես խօսքիս եւ գործքիս մէջ հակառակութիւն չեմ տեսներ»:

«Տես, Տօլորդա, պատասխանեց մայրը ձեռքը դառնալով դէմքով, ինծի տուած պատասխանդ ուրիշ բան չէր կրնար նշանակել, բայց այս միայն՝ որ այս գործին մեզի չի վերաբերել»:

«Չէ, մայր, ստուգիւ չէ, ըսաւ Տօլորդա սաստկութեամբ խօսքն ընդ խօսքովը:

«Ուզէի իմանալ, որ ուրիշ ինչ կրնար նշանակել: Բայց ուրիշ բանի վրայ խօսիք. գիտես անշուշտ, Տօլորդա, որ Տայրը խորտեալ նժոյգն Գամբուզանայի պարկեցի»:

«Ո՛հ մայր, ինչն ըսաւ այս բանս. գիտեր թէ այն նժուգով ինչպէս սիրով էր ձկնաբերէի ես»:

«Իւր նժոյգն էր, որդեակ»:

Տօլորդա կարմրած ու ամօթահար գետին կը նայէր:

«Հանդարտե՛, շարունակեց մայրը, նժոյգը գեա ակոտին մէջ է, եւ ինչպէս կը յուսամ՝ Գամբուզանա զայն պիտի շահանէ: Բայց դուն հիմա ըսած պատասխանիդ անպատշաճութիւնն ծանցար, գիտեմ: Մականի ո՞վ է սիրելի առարկան: Հարկ է որ մենք գիտնանք զայս: Պաշտօնակալ մըն է եղել. Գամբուզանան է ք»:

«Ի՛նչ. այն ոգրմկն, գոչեց Տօլորդա՝ տեղէն վեր ցատքելով, ուզեց ինծի մերձեցնել, հազիւ թէ ժամ՝ մը կայ՝ կեղծասրն իւր կեղծեալ խօսքերուն զիս ստիպել ուզեց: Երբեք չէ, մայր, զիս այն մարդուն հետ կապակցութեան մէջ զնեւով՝ սաստիկ կը վշտացնեն զիս»:

«Հապա ո՞վ է ուրեմն, Տօլորդա, ըսաւ Տոննա իրապէս՝ գլուսերն յուրմուն վրայ ժպտելով: Անուշահա Գոռնէյոն ըլլայի»:

«Երբեք այսպիսիներու մտադրութիւն չեմ ընեմ: Այն մարդն՝ որուն պարզեկեցի սիրտս, Տօլորդայիդ արժանի չըմաններու մէջ փնտռէ»:

«Սիրայ ամենազմանգուստ յատկութիւնն այն

է, որ զայս լաւ գտաւել չի կրնար: Քեզի արժանի համարած մեծ ու աղէկ յատկութիւններով զաւգախարական պատկեր մը կը տեսնեմ, այս զաղափարական երեւակայութեամբդ մաղան մը վրայ կը փոխադրես եւ զայն դը սիրես: Չարմանք չէ որ այնուհետեւ իւր վրայ ամենայն ինչ քեզի փայլուն ու յուսաւոր երեւայ. զաղափարականիդ լուսովն նոյն իսկ շընակալքդ շուրջապն կ'երեւան քեզի: Բայց թէ՛ կ'ենք պատեհապաշտ մէջ այս զաղափարականի արտաքին երեւոյթն ցրտի, քովդ հընշտակ մ'երեւակայած ատենդ հրէ՛ մը կը գտնես. եւ ասոր համար մեզի կ'իյնայ իրաց եւ անձանց ներքինը քննել: Ամենէին մտացածին փայլունութիւն մը մեր աշուրներն չի շլացնէր. մենք իրենն ու անձինքը կը տեսնենք այնպէս՝ ինչպէս որ են, եւ հանազապատեհեմք ու ինամով կը նայինք որ բոլած ընտրութիւնը՝ քու ապագայ երջանակութեանդ վտանգը Հնացընէն»:

«Մայրիկ, թէ՛ եւ այս ամէն պարագաներն չմտածեցի, բայց այնպիսի մէկն ընտրած եմ, որ իմ ապագայիս ամենէին վտանգ չի հնացընէր»:

«Ատոււած տայ, Տօլորդա. բայց ո՞վ է»:

«Ես, ըսաւ ցած ձայնի Տօլորդա, եւ հրագոյն շառագունանք մ'այտներն պատեց»:

«Խիմէնէ, խիմէնէ, յտառլ գնա»:

«Ինչ յտառլ եթեմ»:

«Ընտանեաց անունն ի՛նչ է»:

«Միայն խիմէնէ եւ անունն»:

«Միայն խիմէնէ, հարցուց Տոննա իրապէս զարմացած: Ո՛վ է, ո՞ր անսար զինքն, ի՛նչպէս ծանօթացար իրարու»:

«Ասա՛մին անգամ՝ զահերիցուն հետ տեսայ զինքը: Իրեն պէս գեղեցիկ, ապագատական կերպարանք մ'երեւք տեսած չէի, թէ՛ եւ սովով էւ արծաճով շողացող ընկերներուն մէջ պարզ հապած էր: Այս դէպքը հանդիպեցաւ գրեթէ ասկէ վեց ամիս յտառլ՝ երբ արեւելահայկան թափօրով Մոյրը եկեղեցւոյն մեծ դռան ելաւ՝ որուն կեցող ժողովուրդն եւ ծննդդերեալ զօրքն օրհնելու համար, զահերիցուն քովը խիմէնէի ծուկն զնեւը տեսայ: Ետքը զօրահանդէսն սկսաւ. աչքս զինքը կը փրնտաւ, եւ ահա շքեղ նժուգի մը վրայ նստած՝ զօրաց կարգերուն քովին սլացաւ անցաւ»:

«Հիմա կը տեսնեմ որ քու երեւակայած դիւցազնը եղած պիտի ըլլայ՝ այն օրն այնչափ ցրուած ըլլալուդ պատճառաւ, որ քեզի եղած ամէն հարցմանց այնպէս անյարմար պատասխաններ կու տայիր: Արդ ի՛նչ է այս քու խիմէնէդ»:

«Լրաբեր-պաշտօնակալն է Գահերիցուն, որ զինքը թշուառութենէ ազատեց, որուն համար հօր պէս կը սիրէ զինքը խիմէնէ»:

«Իսկ ընտանիքը»:

«Ընտանիք չունի: Հիւանդանոցի մը դրան առկէր կիսամեծ գտնածեմ է, ուր թողոցներ էին զինքը մինչեւ նոյն ժամանակ հոգադրողներն, եւ անկէ ի վեր անոնց վրայ բան մը լուսած չէ»:

«Որդեակ, ըսաւ Տոննա իրապէս զուրկութեան վրայ, այս վրայական պատմութիւնը քու գլուխդ դրաւեր է: Ի՛նչպէս կրնայ այնպիսի մէկն անուսինդ ըլլալ, որուն ազգատոհմն չի գիտեալիք, եւ

Թերեւս այս պատմութեան զեղի ցուցածէն աւելի ստորին մէկն ըլլայ, մարդ մը որ պարտապէս գահէ-րիցուն բարեբարութենէն կ'ապրէի, ան ալ առանց իրաւունք մ'ունենալու ։

« Իւր անհնազանդ ճանդամանաց առջինն այս ամենայն աներեւոյթ կ'ըլլայ, Ինչ հոգս է իւր ընտանիքը, Ինչ հոգս է իւր ուրիշէն կախում ունենալը : Իրեններն կարոտութենէ պահելու չափ անկախութիւն միշտ կրնայ ունենալ : Ես զինքը միայն կ'ուզեմ, միայն իրեն կը բաղձամ : »

« Տասնուհինգ տարուան թեթեւամտութիւն, ըսաւ Տօլսթոյիպի մայրն ժպտելով, Եթէ տասնուհինգ տարի մէն ալ ապրիս, ասոր վրայ այլապէ կը մտածես : »

« Այ երբեք, կրննեց Տօլսթոյիպ հաստատու-թեամբ : »

« Բնականապէս այսպէս պիտի ըսէիր, ապա թէ ոչ : Տիմախունէն իսկ միտքդ փոխած կ'ըլլայիր : Այլ չեմ ուզեր մտադր վրայ բռնութիւն ընել, չեմ ուզեր տակաւ զգեց ինծի բռնել թէ ինչպէս եւ ուր իրեն աւելի ծանօթացար : Իսկայ կը պահանջեմ որ խոստում տաս ինծի, թէ մինչեւ որ ես զեղի հրաման չտամ՝ իրեն հետ ուրիշ անգամ պիտի չտեսնուիս եւ հետք պիտի չեստես : »

« Զայս չեմ կրնար խոստանալ, մայր, ըսաւ Տօլսթոյիպ գունատելով : Այս՝ նորեկական զգած-մունք մասնէ կ'ըլլար, զեղի խօսք տալն ուրիշէն տուած խոստումն չպահէլ ըսել է : Եւ Ինչ բանի կը ծառայէ խօսքը չպահողին խոստումն : Սրտիս սերն եւ Գոյանգոյի տան պատիւնն զի կ'ապահով-ցնէ որ-այս հրամանիդ վրայ չես պնդեր : »

« Լին հասեր ես արդէն, աղէկի, հարցոյց իզպապէլա սոք ելելով, հին հասեր է : Այս խի-մենէն ճանչնալու ինծի առիթի մը առեր, եւ մինչեւ որ զինքը չճանչնամ, զինքը պիտի չտեսնես : »

« Ժանշօր զինքը, մայր, եւ այնուհետեւ բազ-ձանքիս հակառակ չես կենար : »

« Կը տեսնենք : Եւ եթէ ասոր վրայ այսպէս ապահով ես, մինչեւ այն ատեն չափաւորէ ինք զինքը : »

« Այ ընաւ, ք պատասխանեց Տօլսթոյիպ : »

« Այս ոչ բնական ետք՝ վրայ ունեցած իշ-խանութիւնս ի գործ չգրած՝ ուրիշ միջոց մը կը մնայ : Գահերիցուն կը յանձնեմ, որ իւր լրարեք պաշտօնակալին այս իմ բաղձանքը ծանուցանէ, եւ եթէ անկող պէջը կը պատուել զգածում ունի, դիւրաւ կը հպատակէ կամաց : »

« Եստ լաւ, այսպէս ըրէ, բայց մի կարծեր որ՝ նաեւ առ երեւոյթ միայն, եւս աւանում խօսքը : Տես, մայր, ինչպէս որ ինքն իմ ամէն բանն է, նշնպէս ես ալ իւր միակ բաղձանք առաւորան եմ : Արդ մտածեմ, այն մարդը՝ որուն ամէն մէկ խօսքն իւր զգածմանց ազնուութեան ցոյց է, որուն ազգա-տոհմն յայտնի չէ, եւ հարստութիւն չունի, մտածէ թէ ինչպէս ցու կը զգար՝ եթէ վայրկեան մը միայն կարենար մտածել՝ թէ ես խոստումն ես կ'աւանում, եւ ասոր պատճառն պարզապէս իւր այս արտաքին հանգամանքն են : Չէ, չէ, ամէն բան փորձե եւ խուզարկէ : Ըրէ իրեն այս առաջարկութիւնն, եւ ուր-ում յանձն կ'առնու : Ես այն ատեն իւր այս վար-

մունքին յարգե եւ կը ճանչնամ : Բայց չեմ ուզեր որ ինքն եւ ոչ վայրկեան մ'առիթ ունենայ իմ վրաս կապածելու : »

« Ուրեմն այսպէս կ'ընենք, ք պատասխանեց Տոննա իշպալէլա համառօտիւ, եւ ասով խօսակցու-թիւնը կտրեց : (Ըրբանալիէ) »

ՄՅԵԼԻՄՅԵԼԻՄ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԷ

Դիպարը ան միջոց տարնաց յոռոռնը :

Ինչպէս որ Միւնխէնի Chemiker Zeitung կը ծանուցանէ, յաջորած է հանդեպի գիտնական մը՝ Տր. Գ. Գրիւս մինչեւ հիմայ իբրեւ վերջնական տարր համարուած գոպալը ու նիքէլ մարմինները լուծելու : Վերոյիշեալ գիտնականն այս երկու մե-տաղական մարմնաց անհատի կէտները վերստին որոշելու համար ոսկի լուծուածով փորձեր կ'ը-նէր, որոնց իբրեւ արդիւնք այնպիսի թուեք կ'ը-լէին, որոնք ոչ գոպալը ու նիքէլի համար մինչեւ հիմայ արժած համազօրաց հետ, եւ ոչ ալ իրար հետ կը միարանէին : Ասկէ մտադրութիւնը զբը-դուելով՝ փորձն սակաւ ինչ փոխեց, եւ ոսկւոյ նոստածն լուարու ժամանակ՝ գտաւ մարմնի մը լու-ծուած վիճակի մէջ, որ մինչեւ ցարդ ծանցուած մարմիններէն եւ ոչ մէկուն հետ նոյն է : Այս ա-մէն բանն յաւաք կու գայ, որ գոպալը ու նիքէլ ոչ թէ երկու տարբեր են, այլ երբեք տարբեր մի-տաղութիւնք : Թե այս նոր գտնածով տարրն ա-րուեստից համար որչափ կարեւորութիւն պիտի ունենայ, այսօր ոչ դը կարող է գուշակել :

ՏՆՏԵՍՈՒՄ

ժխտախոսին օգոտան ռա վնասը :

Ինչոյի համայնարանին առողջապահական բաժնին օգնական՝ Տր. Վինչէնցոյ Գուստափի հիւանդութեանց մակիկներուն վրայ ծխախոտին ու-նեցած ազդեցութիւնն իմանալու համար հետեւեալ հետազոտական փորձն ըրաւ մօտերս, որ մեծա-պէս արդիւնաւոր եղաւ : Ծխելու ատեն՝ ծխին բեր-նի մէջ ըրած շլչանք նիւթապէս ներկայացնելու համար հորիզոնական դրան մ'առաւ, ծուխն ասոր մէջէն անցնելով սնամեջ գործիքի մը մէջ տարաւ, որուն մէջ թաց բամբակէ կապոցիկ մը կար իւ սըն-կիկներն ալ ասոր վրայ պիտի բռնուէին : Իւր փորձին համար զորոճեց իտալիան գործուած սովորական ծխախոտն՝ այսինքն Վերգինեան մեծ դշնիկներ, Բաուերեան մեծ ու փոքր գլանիկներ, եւ ամենազ-նիւ Թոլմապառ ծխախոտ : Փորձին արդիւնքն այս եղաւ, որ իմացաւ թէ ծխախոտն շատ հիւանդու-թեանց բակտերիան (bacillus) կամ բուրդովն կը շնչէ եւ կամ անոնց զարգացման արգելք կ'ըլլայ : Ան-Քաուերեան ծխախոտն թարախածին բակտերիան ածուում 72 Ժամ՝ փայտաշինամապի բակտերի-անը 100 Ժամ կ'ուշացնէ, իսկ ամենացածի (գո-լորայի) եւ ժանտառնեղի (թիֆոյի) բակտերիան ածուում բուրդովն կը խափանէ : Նոյն հետեւու-